

Skipulagsstofnun
Þóroddur F. Þóroddsson
Laugavegi 166
150 Reykjavík

UMHVERFISSTOFNUN

Reykjavík, 4. september 2012
Tilvísun: UST2012080022/ksj

Aðgengi að Þríhnúkagíg, Kópavogi. Aðkomuvegur, aðstaða til skoðunar og þjónustubygging. Frummatsskýrsla

Visað er til erindis Skipulagsstofnunar er barst 8. ágúst sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um frummatsskýrslu ofangreindra framkvæmda skv. 10.gr laga nr. 106/2000 m.s.b.

Framkvæmdin

Framkvæmdin sem um er fjallað í ofangreindri frummatsskýrslu felur í sér að gera Þríhnjúkagíg og gíghvelfingu hans aðgengilega almenningi og ferðamönnum. Þríhnúkagígur er staðsettur á hálendisbrúninni rétt ofan Heiðmerkur, innan sveitarfélagsmarka Kópavogsbæjar og innan Bláfjallafólkvangs. Undir Þríhnúkagíg er 120 m djúp gíghvelfing sem er sú dýpsta og ein sú stærsta sinnar tegundar í heiminum. Gígtoppurinn er í 550 m hæð yfir sjávarmáli.

Að mati Umhverfisstofnunar er opnun á gígnum óafturkræf aðgerð á einstökum náttúruminum. Að mati Umhverfisstofnunar þyrfti að meta náttúruverndargildi gígsins áður en lengra er farið og samhliða þyrfti að meta hver röskunin yrði af verndargildinu ef af áætluðum framkvæmdum verður. Í því skyni væri nauðsynlegt að afla gagna um hversu einstakt fyrirbrigðið er á heimsvísu og gildi þess sem ósnortinnar jarðmyndunar.

Framkvæmdalýsing

Áætluð framkvæmd felur í sér að leggja 2,7 km langan aðkomuveg frá skíðasvæðinu í Bláfjöllum að Þríhnúkum. Við gíginn er áætlað að koma fyrir bílastæði er nær yfir a.m.k. hálfan hektara og göngustígum að þjónustubyggingu sem verður neðanjarðar. Frá inngangi þjónustubyggingar verður lagður um 440 m langur og 3 m breiður stígur upp að gígnum. Frá áætlaðri þjónustubyggingu er gert ráð fyrir að bora 300 m löng jarðgöng inn að gíghvelfingu Þríhnúkagígs. Við enda ganganna er áætlað að koma fyrir útsýnissvölum og sem valkosti er gert ráð fyrir hringstiga u.þ.b. 60 metra háum sem mun liggja niður á botn hvelfingarinnar,

þar sem áætlað er að gestir geti virt fyrir sér gíghvelfinguna

Náttúruminjar

Í inngangi ofangreindrar frummatsskýrslu kemur fram að: „*Gíghvelfingin í Þríhnúkagíg er lóðrétt gosrás eldstöðvar sem gaus fyrir 3 þúsund árum og er hrikaleg náttúrusmíð. Myndunin er sú dýpsta og ein sú stærsta sinnar gerðar í heiminum.*“ Þegar umhverfisáhrif framkvæmda á Þríhnúkagíg eru skoðuð þá er ljóst að helstu umhverfisáhrif framkvæmdarinnar tengjast þeirri ákvörðun að hreyfa við og framkvæma í og við slíkt náttúruundur. Að framkvæma í og við gíghvelfinguna í Þríhnúkagíg mun breyta gíghvelfingunni varanlega. Umhverfisstofnun bendir á að Þríhnúkar eru innan Bláfjallafólkvangs sem eru friðlýstir samkvæmt auglýsingu 173/1985 í Stjórnartíðindum og segir í auglýsingunni að hvers konar mannvirkjagerð sé háð samþykki Umhverfisstofnunar.

Vatnsvernd

Í umfjöllun um frárennsli á bls. 75 í frummatsskýrslu er fjallað um fyrirhugaða fráveitu frá starfsemi Þríhnúka. Í þeirri umfjöllun kemur fram að bent hafi verið á lélega virkni rotþróa við lágt hitastig og þar kemur einnig fram, að hin lélega virkni komi ekki niður á hreinsivirkni nema síður sé. Niðurstaða umfjöllunarinnar er eftirfarandi: „*Hin lélega virkni kemur þannig niður á rekstri, en leiðir af sér umhverfisvænni efnasamsetningu þess skólps er veitt er að siturlögnum*“ Umhverfisstofnunar gerir athugasemd við framangreinda fullyrðingu um virkni rotþróa og bendir á leiðbeiningar um rotþrær og siturlagnir sem Umhverfisstofnun hefur gefið út í samræmi við ákvæði reglugerðar nr. 798/1999 um fráveitur og skólp.

Í umfjöllun um deiliskipulagningu svæðisins kemur fram að ekki hefur verið unnið deiliskipulag fyrir áætlaðar framkvæmdir í og við Þríhnúkagíg. Hins vegar segir að unnið hafi verið að tillögu að breyttu deiliskipulagi skíðasvæðisins í Bláfjöllum þar sem gert er ráð fyrir aukinni uppbyggingu á skíðasvæðinu. Þar segir einnig að í umsögn Heilbrigðisnefndar Hafnarfjarðar- og Kópavogssvæðis frá 31. maí 2010 komi fram að nefndin telji að tillagan feli í sér aukið álag á vatnsverndarsvæði höfuðborgarsvæðisins og að rannsóknir vanti er sýnt geti fram á að öryggi vatnsverndar verði ekki ógnað. Umhverfisstofnun tekur undir mikilvægi þess að rannsóknir varðandi öryggi vatnsverndar gagnvart aukinni uppbyggingu á svæðinu fari fram. Við framkvæmdir í og við Þríhnúkagíg mun álag aukast á svæðið bæði á framkvæmdatíma og rekstartíma. Á framkvæmdatíma mun álagið aukast þegar farið verður í áætlaðar boranir og notkun vinnuvéla og bora verður nauðsynleg. Á rekstartíma mun álagið aukast jafnt og þétt samfara auknum fjölda gesta og farartækja og talið er að gestir verði yfir fjögur hundruð og fimmtíu þúsund árið 2023 skv. spá á bls. 42 í frummatsskýrslu. Umhverfisstofnun telur að meðan ekki hafa farið fram nauðsynlegar rannsóknir á væntanlegu álagi frá aukinni starfsemi á Bláfjallasvæðinu þ.e. aukinni uppbyggingu á skíðasvæðinu og uppbyggingu við Þríhnúk, þá sé nauðsynlegt að gera ráð fyrir að frárennsli frá væntanlegum framkvæmdum bæði á framkvæmda- og rekstartíma fari í safnþró. Ef ekki verður gert ráð fyrir safnþró telur Umhverfisstofnun að gera þurfi ráð fyrir rotþró með 3ja þrepa hreinsun vegna vatnsverndar.

Umhverfisstofnun gerir athugasemd við umfjöllun um áhrif á grunnvatn á framkvæmdatíma sem fjallað er um á bls. 67 í frummatsskýrslunni en þar segir um vatn frá borvélum: „*Vatn sem rennur frá borvélum mun fá mikla síun og hreinsun áður en það nær grunnvatnsborði. Í grunnvatnsstraumnum heldur síunin áfram. Mengunarhætta fyrir grunnvatn af þessum*

sökum er hverfandi." Að mati Umhverfisstofnunar samræmist þessi áætlun um að láta borvatn síga niður í grunnvatn ekki reglugerð nr. 797/1999 um varnir gegn mengun grunnvatns.

Í umfjöllun um áhættumat fyrir vatnsvernd á Bláfjallasvæðinu kemur fram að í greiningu sem ráðgjafastofnan Mannvit vann eru þeir þættir sem hugsanlega geta haft mengandi áhrif á umhverfið og ógnað vatnsverndarsvæði höfuðborgarsvæðisins eftirfarandi: Almenn umferð til og frá skíðasvæðinu og hugsanleg mengun frá henni. Umferð með olíu og önnur efni til notkunar á skíðasvæðinu. Fráveita á skíðasvæðinu og flutningur seyru af svæðinu.

Að mati Umhverfisstofnunar þyrfti að vera nákvæmari umfjöllun um frárennsli og Umhverfisstofnun bendir á að í niðurstöðukaflanum um áhrif á vatnsvernd er eingöngu farið yfir möguleg olíuslys frá umferðaróhöppum. Ekkert er fjallað um afleiðingar á vatnsból höfuðborgarbúa af mögulegri mengun frá frárennsli og rotþró. Að mati Umhverfisstofnunar þarf að gera ráð fyrir safnþró meðan að nákvæmar rannsóknir á mengunarhættum frá frárennsli hafa ekki farið fram, enda allt væntanlegt framkvæmdasvæði innan vatnsverndarsvæðis höfuðborgarsvæðisins. Umhverfisstofnun bendir á að á bls. 66 í frummatsskýrslu kemur fram yfirlit Árna Hjartarsonar jarðfræðings yfir æskilegar rannsóknir sem yrðu grunnur að endurskoðun á vatnsvernd höfuðborgarsvæðisins. Þar á listanum kemur fram að styrkja þurfi grunnvatns- og rennislíkan höfuðborgarsvæðisins.

Aðkomuvegur og bílastæði

Í ofangreindri frummatsskýrslu eru settir fram tveir valkostir í hönnun aðkomuvegar. Annars vegar er áætlaður uppbyggður og breiður vegur sem yrði hannaður miðað við umferðarhraða 80 – 90 km/klst. Hins vegar er um að ræða áætlun um veg sem er felldur og hannaður miðað við umferðarhraða 60 – 70 km/klst. Í frummatsskýrslu kemur fram að: *„Sjónarmið ferðapjónustu eru höfð að leiðarljósi og ferðamanni gert kleift að fara um veg til að njóta landslags og útsýnis“.*

Að mati Umhverfisstofnunar eru sjónarmið ferðapjónustu góðra gjalda verð, en þar sem Þríhnúkaígur er talinn vera einstakur á heimsvísu þurfa sjónarmið náttúruverndar að vera höfð að leiðarljósi varðandi allar framkvæmdir í og við gíginn og allur metnaður varðandi framkvæmdina í samræmi við það. Umhverfisstofnun telur nauðsynlegt að vegir verði hannaðir þannig að þeir falli vel að landi og liggja í sömu yfirborðshæð og yfirborð nærumhverfis þeirra.

Umhverfisstofnun bendir á að í skilyrðum vegna vatnsverndar bls. 65 í frummatsskýrslu komi fram að vegir skuli malbikaðir eða steiptir. Umhverfisstofnun veltir fyrir sér hvort þessi skilyrði um gerð vegar, setji umfangi vegarins skorður varðandi uppbyggingu undirlags o.þ.h., og geri það að verkum að mannvirkið verði stærra og þar af leiðandi erfiðara að fella veg að landslagi. Varðandi uppbyggingu vegarins er einnig spurning hvort áætlað sé að byggja veginn upp úr snjó en það myndi einnig gera það erfiðara að fella veginn að landi, auk þess fara slíkir vegir illa í landi að sumarlagi þegar jörð er auð.

Umhverfisstofnun bendir á að það vill brenna við á ferðamannastöðum á landinu að leið að þjónustubyggingum er gegnum bílastæði. Umhverfisstofnun bendir einnig á að ef bílastæði verða staðsett beint fyrir framan væntanlega þjónustumiðstöð mun sýn að henni verða með bílastæði í forgrunni og einnig eina útsýnið þegar horft er til baka um innkomu.

Aðrar hugmyndir um aðkomu

Í tillögu að matsáætlun komu fram aðrir kostir varðandi aðkomuleið að Þríhnúkagíg. Í tillögu að matsáætlun kom fram að skoðaður hafi verið sá kostur að gera ráð fyrir aðkomubílastæðum og aðstöðu í Bláfjöllum og að léttlest gengi milli bílastæðanna að jarðgangamunna, en að sá kostur hefði ekki verið skoðaður frekar. Í umsögn sinni um tillögu að matsáætlun taldi Umhverfisstofnun að koma þyrfti fram rökstuðningur fyrir því að sá kostur var ekki skoðaður frekar. Stofnunin bendir á að þjónustubygging og aðstaða geti verið við gangnamunna, en með léttlest er olíumengunarhættu bægt frá svæðinu og ekki er þörf á bílastæðum í hrauninu sem skv. áætlun í frummatsskýrslu taka yfir 0,55 ha svæði. Í frummatsskýrslu kemur eftirfarandi fram: „Léttlest að svæðinu hefur ekki í för með sér sjáanlegan umhverfislegan ávinning utan það að ekki þarf að koma fyrir bílastæði við Þríhnúkagíg.“ Að mati Umhverfisstofnunar er það mikill ávinningur að ekki þurfi að breyta hálf hektara landsvæði í bílastæði við Þríhnúkagíg, og rafmagnsknúin léttlest nýtir ekki jarðefnaeldsneyti sem hlýtur að vera mikill kostur að mati stofnunarinnar. Fram kemur í frummatsskýrslu að ekki hefur verið skoðaður stofnkostnaður við að koma upp léttlestarbraut og búnaði.

Á fyrstu kynningu á áætlunum um ofangreinda framkvæmd kom fram áætlun um að samnýta bílastæði með skíðasvæði í Bláfjöllum, en ekki er heldur fjallað um þann kost í frummatsskýrslu.

Í umfjöllun um valkosti í hönnun aðkomuvegar kemur fram að helsta ógn gagnvart þeirri vatnsvernd sem er á áætluðu framkvæmdasvæði felist í umferðaróhöppum með tilheyrandi niðursigi á olíum, frostlegi og öðrum mengandi efnum. Umhverfisstofnun bendir á að með því að hafa bílastæðin fyrir aðkomugesti í eða við skíðasvæðið í Bláfjöllum og nýta möguleika eins og metan- eða vetnisknúnar rútur eða raflestir, þá eru slíkar hættur ekki fyrir hendi. Umhverfisstofnun bendir á að þar sem gert er ráð fyrir þeim möguleika í frummatsskýrslu að nýta bílastæði við Bláfjöll á mestu álagstímum og starfrækja rútur sem flytji gesti frá Bláfjallabílastæði að Þríhnúk, þá sé einnig mögulegt að gera eingöngu ráð fyrir móttöku gesta á þann veg.

Að mati Umhverfisstofnunar eru þeir kostir sem kynntir eru sem valkostir fyrir aðkomuveg of keimlíkir til að vera valkostir eins og fjallað er um í lögum nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum. Eini munurinn á þeim kostum sem kynntir eru til sögunnar er að kostur I og kostur II fara um strompahraun á mismunandi stöðum að öðru leyti er þetta sami kostur. Það að fara með veg um Strompahraun er ekki góður kostur þar sem um hellaríkt nútímahraun er að ræða sem nýtur sérstakrar verndar samkvæmt 37. gr. laga um náttúruvernd.

Þríhnúkagígurinn

Í umfjöllun um gíginn sjálfan kemur fram að innveggir hans eru húðaðir hraunskel þar sem hann er mjóstur og að veggir gígsins séu marglitir, rauður grunntónn með ýmsum litbrigðum vegna hraunummyndunar. Í frummatsskýrslu er ekkert fjallað um rannsóknir á hvort um er að ræða bakteríugróður í gíghvelfingunni, og á kynningarfundum kom fram að rannsóknir á mögulegum bakteríugróðri hafa ekki farið fram. Að mati Umhverfisstofnunar er mikilvægt að mögulegur bakteríugróður sé rannsakaður og umhverfisáhrif fyrirhugaðra gestakoma á hann verði metinn.

Áhrif framkvæmda á Þríhnúkagíg

Ljóst er að bein áhrif á gíginn af fyrirhuguðum framkvæmdum verða mikil. Við gerð jarðgangna verður gígvegg raskað með gerð ops eða opa. Vanda þarf vel til verka svo ekki molni úr gígveggnum umfram það sem áætlað er. Einnig er áætlað að festa útsýnisvalir og öryggisskyggni yfir þeim og hringstiga við bergvegginn inni í gígnum. Við þetta verða óafturkræfar breytingar á gígveggjum og þar með gígnum sjálfum.

Umhverfisáhrif á jarðmyndanir

Eins og segir í niðurstöðukafla um jarðmyndanir munu áætlaðar framkvæmdir valda raski á nútímahrauni sem samkvæmt 37. gr laga nr. 44/1999 sem er undir sérstakri vernd. Einnig er áætlað framkvæmdasvæði innan Bláfjallafólkvangs sem var stofnaður með friðlýsingu árið 1973 og ákvæði friðlýsingar endurskoðuð árið 1985.

Ferðapjónusta

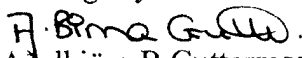
Í frummatsskýrslu er fjallað um þolmörk svæðisins m.t.t. náttúru og ferðamanna sjálfra. Einnig kemur fram að áformin sem kynnt eru í frummatsskýrslunni breyti Þríhnúkagíg í fjölsóttan áfangastað og muni því breyta svæðinu. Í frummatsskýrslunni kemur fram að verkefnið feli það í sér að gestir dreifist um svæðið þ.e. í þjónustubyggingu, jarðgöngin, á útsýnisvalir og á göngustíga úti á yfirborðinu. Í umfjölluninni um þolmörk kemur ekkert fram um það að þolmörk svæðisins hafi verið metin, hvorki þolmörk gíghvelfingarinnar né þolmörk gróðurs og hrauns á nærsvæðum þjónustubyggingar og bílastæða. Að mati Umhverfisstofnunar þarf umfjöllun um þolmörk svæðisins að fara fram áður en farið er að áætla mögulegan gestafjölda.

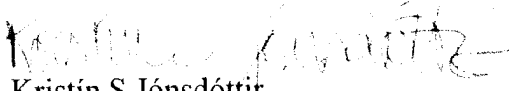
Niðurstaða

Að mati Umhverfisstofnunar eru mestu áhrif áætlaðra framkvæmda í og við Þríhnúkagíg þau að opna gíginn og framkvæma í og við hann og þyrfti að rannsaka hvaða áhrif slíkar framkvæmdir komi til með að hafa á verndargildi náttúruminjanna ef af þeim verður. Ef af framkvæmdum verður þá telur Umhverfisstofnun áhrif á framkvæmda- og rekstrartíma á vatnsverndarsvæði höfuðborgarsvæðisins of óljós og of lítið rannsökuð.

Að mati Umhverfisstofnunar koma ofangreindar framkvæmdir til með að hafa varanleg, óafturkræf áhrif á Þríhnúkagíg og umhverfi. Að mati Umhverfisstofnunar munu framkvæmdirnar hafa umtalsverð umhverfisáhrif á jarðmyndanir sem eru einstakar á heimsvísu.

Virðingarfyllt

Adalbjörg B. Guttormsdóttir
Deildarstjóri

Kristín S. Jónsdóttir
Sérfræðingur